

Сарман муниципаль районы
Иске Минзэлэбаш авыл жирлеге
2015 елның «17» сентябрдәгә 5
номерлы Совет карарына
кушымта

**Татарстан Республикасы Сарман
муниципаль районының Иске
Минзэлэбаш авыл жирлеге
башлыгы, Татарстан Республикасы
Сарман муниципаль районының
Иске Минзэлэбаш авыл жирлеге
Советы рәисе**

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САРМАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ «ИСКЕ МИНЗЭЛЭБАШ
АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ УСТАВЫ
ЯҢА РЕДАКЦИЯДӘ**

**Иске Минзэлэбаш авылы
I бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР**

Статья 1. Авыл жирлеге һәм аның статусы

1. Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының «Иске Минзэлэбаш авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә авыл жирлеге статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - «Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Иске Минзэлэбаш авыл жирлеге» (алга таба текст буенча - Жирлек).
3. Жирлек Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы составына керә.

Статья 2. Жирлекнең территориаль жайланмасы

1. Жирлек территориясе составына Иске Минзэлэбаш авылы; Кужак авылы торак пункт керә;
2. Жирлекнең административ үзәге - Иске Минзэлэбаш авылы торак пункты. Административ үзәк урнашкан урын адресы: 423354, Татарстан Республикасы, Сарман районы, Иске Минзэлэбаш авылы.
3. Жирлек чикләре «Сарман муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 39-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Жирлек территориясе составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешләргә бәйсез рәвештә жирләр керә.
5. Жирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон (алга таба - «Россия Федерациясендә жирле дәүләт аموударәсен оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон) нигезендә халык, жирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, федераль орган дәүләт хакимияте инициативасы буенча Татарстан Республикасы законнары (алга таба - «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Статья 3. Жирлекнең рәсми символлары

1. Жирлек тарихи, мәдәни һәм башка жирле традицияләренә һәм үзенчәлекләренә чагылдыра торган үз гербына ия булырга хокуклы.
2. Жирлек гербын тасвирлау Жирлек Советының норматив хокукый акты белән раслана.
3. Жирлек гербын сурәтләү Жирлек Советының утырышлар залында, Жирлек Советының утырышлар залында, жирлек башлыгының эш кабинетында жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затларының мөһерләренә, бланкларына һәм башка рәсми документларына урнаштырыла. Язгы ташуның гербы рәсми рәвештә башкарылган башка очрактар Жирлек Советы карары белән билгеләнә.
4. Жирлек гербы федераль кануннарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве узарга тиеш.

Статья 4. Жирлек халкы

1. Жирлек халкы - Россия Федерациясе гражданны (алга таба - гражданин), даими яисә башлыча жирлек территориясендә яшәүче гражданин.
2. Жирлек халкы - Жирлек халкы һәм яшәү урыны Жирлек территориясендә урнашкан башка гражданин.

Статья 5. Гражданның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга хокукы Жирлекләр

1. Жирлектә үз-үзен идарә итү аның гражданны тарафыннан референдум, сайлаулар һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләре юлы белән, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлау һәм башка органик үзидарә аша гамәлгә ашырыла.
2. Жирле референдум һәм муниципаль сайлаулар гражданның ихтыяр белдерүләренә иң югары чагылышы булып тора.
3. Сайлау хокукына ия гражданин жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга турыдан-туры, шулай ук женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфай хәленә, дингә, инануларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына бәйсез рәвештә бертигез хокукларга ия.
4. Сайлау хокукына ия гражданин жирлекнең жирле үзидарә органнарына сайлау һәм сайлану хокукына ия.
Жирлек территориясендә даими яисә башлыча яшәүче чит ил гражданны жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара шартнамәләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.
5. Гражданны муниципаль хезмәткә тигез мөмкинлеккә ия.
6. Гражданны жирле дәүләт амуударә органнарына һәм жирлектәге жирле үзидарәнең вазыйфай затларына турыдан-туры мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында информация алырга хокуклы.

7. Жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфай затлары, әгәр законда башкасы каралмаган булса, Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында гражданның тулы һәм дөрес мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

8. Жирле үзидарә органнары Мәгълүматны танышу өчен мөмкин булган урыннарда һәм башка ысулларда урнаштыру юлы белән халыкка жирлек һәм аның аерым территорияләрен

үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәт күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар, ижтимагый тәртипне саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында хәбәр итә.

9. Гражданның, әгәр алар законнарға каршы килә икән, гражданның хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен боза икән, жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларының хокукый актларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) карата судка шикаять бирергә хокуклы.

Статья 6. Жирлек жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирле үзидарә органнары структурасына Жирлек советы, Жирлек башлыгы, Жирлекнең башкарма комитеты һәм әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка жирле үзидарә органнары керә.

2. Жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән гамәлгә ашырыла.

Статья 7. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Жирлекләрнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) Жирлек бюджетының проектын төзү һәм карау, Жирлек бюджетының үтәлешен раслау, аның үтәлешен тикшереп тору, жирлек бюджетының үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;

2) жирле салымнар һәм жирлек җыямнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) муниципаль милектәге мөлкәтне биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү;

4) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә янгын куркынычсызлыгын тәмин итү;

5) жирлек халкын элементә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

6) ял вакытын оештыру һәм жирлектә яшәүчеләрне мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

7) жирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;

8) Жирлекнең архив фондларын булдыру;

9) жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, шул исәптән биналарны (торак йортларны да кертеп), алар урнашкан корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту таләпләрен, тиешле биналарның һәм корылмаларның тышкы кыяфәтенә һәм коймаларын, аларны төзекләндерү һәм үтәү буенча эшләр исемлеген раслау; биналар (аларда биналар) милекчеләренә һәм янәшәдәге территорияләргә төзекләндерүдә катнашу тәртибен билгеләү; жирлек территориясен (урамнарны яктыртуны, территорияне яшәлләндерүне, урамнар исемнәре һәм йортларның номерлары булган күрсәткечләр урнаштыруны, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тотуны да кертеп) оештыру;

10) адрес объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, аннулировать итү, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль әһәмияттәге, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан төшереп калдыру), жирлек чикләрендә планлаштырылган структура элементларына исем бирү, мондый исемнәргә үзгәртү, гамәлдән чыгару, мәгълүмат дәрәҗә адреслы реестрында урнаштыру;

11) авыл хужалыгы җитештерүен үстерүдә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;

12) Жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә халык дружиналары эшчәнлегенә өчен шартлар тудыру;

14) каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым-аерым җыю) һәм ташу эшчәнлеген оештыруда катнашу;

15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;

16) Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, суны чыгаруны, халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыру;

17) Жирлек торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмиятгәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә;

18) Жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыклары икультурасының телләрен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

19) Халыкның күпләп ял итә торган урыннарында яшәүчеләрнең күпләп ял итүе өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына иреккә керү мөмкинлеген тәмин итү дә керә.

Статья 7.1. Жирле үзидарә органнарының жирле әһәмиятгәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләргә хәл итүгә хокукы

1. Жирлек жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:

1) Жирлек музейларын төзү;

2) нотариус жирлектә булмаган очракта кануннарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;

4) Жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын гамәлгә ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм күрсәтү һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;

6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;

7) муниципаль янгын сагы булдыру;

8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

9) кеше хокукларын тәмин итүгә һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык күрсәтүгә жәмәгать күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү;

10) «Россия Федерациясендә инвалидларның социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә оешмаларга инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия ижтимагый берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү;

11) федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар хезмәт күрсәтүләренә сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыру;

12) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан гражданның торак урыннары бирү;

13) Жирлек территориясендә яшәүче хужасыз йорт хайваннарын аулау һәм асрау чараларын гамәлгә ашыру.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары әлегә статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга (ул «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 19 статьясы, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 19 статьясы (алга таба - «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законы) хокуклы, әгәр бу федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары, жирле бюджетлар керемнәре исәбенән, Россия Федерациясе бюджетара бюджетлардан һәм салым керемнәренән тыш, бюджетара керемнәр һәм өстәмә нормативлар буенча бирелгән башка мәсьәләләргә хәл итәргә хокуклы.

Статья 8. Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Статья 9. Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарэ органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:

1) жирлекнең социаль-иқтисады үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда жирле үзидарэ органнары катнашуы;

2) жирле үзидарэ органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;

3) даими яисә вакытлыча координация, консультация, киңәш бирү һәм башка эш органнары булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән үзара хезмәттәшлекнең башка рәвешләре.

Статья 9.1. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары һәм жирлекнең муниципаль норматив хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ

Статья 10. Халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвешләре

Жирлек халкы турыдан-туры жирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәгә рәвешләрдә катнаша:

1) жирле референдум;

2) муниципаль сайлаулар;

3) Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү;

4) Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;

5) гражданның хокукый ижади инициативасы;

6) территориаль ижтимагый үзидарә;

7) гавами тыңлаулар

8) гражданның жыелышы;

9) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);

10) гражданның сораштыруы;

11) гражданның жирлектәге жирле үзидарэ органнарына мөрәжәгәте;

12) Россия Федерациясе Конституциясенә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга, башка федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

Статья 11. Жирле референдум

1. Жирле референдум турыдан-туры жирле эһәмиятгә мәсьәләләргә хәл итү максатларында уздырыла.

2. Жирле референдум жирлекнең бөтен территориясендә уздырыла.

3. Жирле референдумны билгеләү турындагы карар жирлек советы тарафыннан кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия Россия Федерациясе гражданны тарафыннан күрсәтелгән инициатива буенча;

2) уставларында сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашу каралган һәм ефедераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда теркәлгән сайлау берләшмәләре, башка иижтимагый берләшмәләр тарафыннан күрсәтелгән инициатива буенча;

3) Урынбасарлар советы инициативасы белән һәм алар белән бергә күрсәтелгән Жирлек Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча.

4. Гражданның сайлау берләшмәләре, башка иижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдум билгеләү шарты булып әлегә инициативаны хуплап имзалар жыю тора, аларның саны жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучыларның 5 процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан да ким була алмый.

Гражданның сайлау берләшмәләре, башка иижтимагый берләшмәләр тарафыннан күрсәтелгән референдум уздыру инициативасы федераль законда һәм Татарстан Республикасы законында билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелә.

Жирлек Советы һәм Жирлек Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан чыгарылган референдум уздыру инициативасы Совет һәм Жирлек Башкарма комитетының хокукый актлары белән рәсмиләштерелә.

5. Жирлек Советы жирле референдумны, жирле референдум билгеләнә торган документларның Халык советына кергән көннән алып 30 көн эчендә билгеләргә тиеш.

6. Жирле референдумда яшәу урыны Жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданны жирле референдумда гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә яшерен тавыш бирү юлы белән катнаша.

Тавыш бирү йомгалары һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

7. Жирле референдумда кабул ителгән карар Жирлек территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яисә жирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаж түгел.

8. Жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның үтәлешен алар арасында муниципаль берәмлек уставында билгеләнгән вәкаләтләр бүләшү нигезендә тәмин итәләр.

9. Жирле референдумны уздыру турындагы карарга, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карарга карата гражданны, жирле үзидарә органнары, прокурор, федераль закон белән вәкаләт бирелгән дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

10. Гражданнының жирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны эзерләү һәм уздыру тәртибе федераль закон белән Татарстан Республикасы тарафыннан билгеләнә.

Статья 12. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар советка депутатлар сайлау максатларында, яшерен рәвештә тавыш биреп, гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә башкарыла.

Муниципаль сайлаулар уздырганда бермандатлы сайлау округлары буенча мажоритар сайлау системасы кулланыла.

2. Жирлек Советы депутатларын сайлаулар мәжбүри, вакытлы була һәм әлеге Устав билгеләгән срокларда уздырыла.

3. Жирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көненә 18 яшькә житкән гражданны (пассив сайлау хокукы) сайланьрга мөмкин.

4. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Сайлауларны билгеләү турындагы карар кабул ителгән көннәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

Федераль законда билгеләнгән очракларда, Дәүләт Советы депутатларын сайлаулар тавыш бирү көненә кадәр 70 көннән дә соңга калмыйча Жирлек жирлегенә сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә.

5. Жирлек Советы депутатларын сайлауларны эзерләү һәм уздыру закон һәм әлеге мУстав нигезендә төзелә торган сайлау комиссияләре тарафыннан башкарыла.

6. Жирлек Советы депутатларын сайлаулар федераль законда һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

7. Жирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучыларның уртача вәкиллеге нормасы нигезендә төзелә торган бермандатлы сайлау округлары буенча сайлана.

Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучылар тавышларының иң күп санын алган кандидат сайланган дип таныла.

Әгәр жирлек Советы депутатларын сайлауларда бермандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның кимендә 50 процентын жыйган кандидат сайланган дип санала.

Теркәлгән кандидатлар тавышларны бертигез жыйса, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

8. Жирлек Советы депутатларын сайлауларның йомгалары рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

Статья 13. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Жирлек Советы депутаты, законда һәм әлеге Уставта билгеләнгән нигезләрдә һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алыньрга мөмкин.

2. Язучылар советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып депутат ышанычын шик астына куя торган һәм депутат бурычларын үтәмәүдә, жирлек Советы депутаты, Жирлек Советы депутаты статусына туры килми торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе

Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарының һәм Татарстан Республикасының, әлеге Уставының һәм башка норматив хокукый актларның бүтән хокук бозуларында чагылган конкрет хокукка каршы карарлар яисә гамәлләр (гамәл кылмау) тора.

3. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы буенча уздырыла.

4. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын күрсәтү һәм аны хуплап гражданның имзаларын жью өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия кимендә 10 кеше санында инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем инициатив төркемне төркәү турындагы үтенечнамә белән Жирлек сайлау комиссиясенә мөрәжәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә депутатның чакыртып алу өчен нигез булып торучы конкрет хокукка каршы карары яисә гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) күрсәтелгә тиеш, инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм Жирлек территориясендә аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы, паспортының яисә граждан паспортын алыштыра торган документының сериясе, номеры һәм аны бирү датасы, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны адресы күрсәтелгә тиеш. Инициатив төркемнең үтенечнамәсенә күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары имза салырга тиеш. Үтенечкә күрсәтелгән хокукка каршы карар яисә депутатның гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) расланган суд карары кушып бирелгә тиеш.

6. Инициатив төркемне төркәү, чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын хуплап имзалар жью Жирлек Советы депутаты, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып, жирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

8. Илчелек комиссиясенә инициатив төркемне үтенечнамәсен караганда, Жирлек Советы депутаты чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә Жирлек Советы тиешле депутат Жирлек Советы тарафыннан чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр турында аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат вакытыннан алда, утырышлар үткәрелү көненә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча, жирлек Советы утырышларына, аларны уздыру вакыты һәм урыны турында язма рәвештә хәбәр ителергә тиеш.

9. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырган Жирлек Советы депутаты, сайлаучыларга чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр уңаеннан аңлатмалар бирү максатларында, инициатив төркем белән бертигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.

10. Әгәр чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында төркәлгән сайлаучыларның кимендә яртысы тавыш бирсә, Жирлек Советы депутаты чакыртып алынган дип санала.

11. Чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары Жирлек Советы депутаты тарафыннан рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

12. Чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгакларын рәсми ясаганнан соң 5 көн эчендә Жирлек комиссиясе инициатив төркемгә, Жирлек Советына һәм тиешле чакыртып алу комиссиясе депутатына чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында язма рәвештә хәбәр итә.

Статья 14. Чикләргә үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү Жирлекләре

1. Жирлек чикләргә үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү жирлек жирлегенә чикләргә күрсәтелгән үзгәртүгә халыкның ризалыгын алу, Жирлекне үзгәртеп кору максатларында уздырыла.

2. Жирлек чикләргә үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда билгеләнгән очракларда Жирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясенә бер өлешендә уздырыла.

3. Жирлек чикләргә үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып, «Жирле референдум турында» Татарстан Республикасы Законында һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

4. Жирлек чикләргә үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр жирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан күбрәге яисә сайлау хокукына ия Жирлек өлеше катнашса, узган дип санала. Жирлек чикләргә үзгәртүгә халыкның ризалыгы, жирлекне үзгәртеп кору,

күрсәтелгән үзгәрешләр өчен жирлектә яшәүчеләрнең яртысынан күбрәге яисә жирлекнең бер өлеше тавыш биргән булса, алынган дип санала.

5. Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

Статья 15. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Гражданнар әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокуклы.

2. Хокукый ижат инициативасы белән актив сайлау хокукына ия гражданнар төркеме чыгыш ясарга мөмкин, аларның саны сайлау хокукына ия Жирлектә яшәүчеләрнең 3 процентыннан арта алмый.

3. Хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру максатларында жирлек халкы түбәндәгеләргә хокуклы:

1) гражданнарның яшәү (эшләү) урыны буенча жылышларын һәм хокук ижат инициативасын тикшерү һәм күрсәтү буенча башка күмәк чараларны оештырырга һәм уздырырга;

2) хокук ижат инициативасын күрсәтүне хуплап имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр төзәргә;

3) Жирлектә яшәүчеләрнең имзаларын жыйрга һәм хокук чыгару инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән күрсәтүне хуплап агитация алып барырга.

4. Жирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфаи затлары Жирлектә яшәүчеләргә хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш.

5. Гражданнарның ипподромлау инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты аның ачык утырышында, Жирлек башлыгы тарафыннан әлеге Устав билгеләгән егокомпетенция нигезендә егеговнание көненнән алып өч ай эчендә һичшиксез каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен баян итү мөмкинлеге тәмин ителәргә тиеш.

7. Гражданнарның хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау процедурасы Жирлек Советы Регламенты, Жирлек башлыгының норматив хокукый акты, Жирлек Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнарның хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән проектамунципаль хокукый актны карау нәтижеләре буенча кабул ителгән мотивлаштырылган карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеме мәгълүматларына житкерелергә тиеш.

Статья 16. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданнарның жылышларын яисә конференцияләрен уздыру, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары төзү юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йорт подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; жирлек булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча жирлек советы тарафыннан билгеләнә.

4. Территориаль ижтимагый үзидарәләргә гамәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә аның уставы нигезендә юридик зат булырга тиеш һәм коммерциягә карамаган оешманың организация-хокукый формасын дәүләт теркәвенә алырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында түбәндәгеләр билгеләнә:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, рәвешләре һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын төзү, аларның вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын туктату тәртибе, вәкаләтләре чоры;

4) карарлар кабул итү тәртибе;

5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән эш итү тәртибе;

6) Территориаль ижтимагый дәүләт аموуидарәсен гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлеге мәсьәләләре буенча гражданнарның жыелышлары, конференцияләре аның уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы, әгәр анда уналты яшкә житкән тиешле территориядә яшәүче халыкның кимендә өчтән бере катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналты яшкә житкән тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән берен тәшкил итүче гражданнар жыелышларында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар жыелышының, конференциясенен аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) территориаль ижтимагый дәүләт идарә органнары структурасын билгеләү;

2) территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аларга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый дәүләт идарәсе эшчәнлегенә төп юнәлешләрен билгеләү;

5) территориаль ижтимагый дәүләт идарәсе керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турында хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) тиешле йтерриториядә яшәүче халык мәнфәгатләрен чагылдыра;

2) гражданнар жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәләшен тәмин итәләр;

3) территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, Жирлек бюджеты чараларын кулланып, Жирлек башкарма комитеты белән шартнамә нигезендә дә гамәлгә ашырырга мөмкин;

4) муниципаль хокукый актларның әлеге органнар һәм жирле үзидарәнең үз компетенцияләренә күрсәтелгән актларны кабул итү кертелгән вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле Жирлек Советына, Жирлек башлыгына һәм Жирлек башкарма комитетына кертергә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый дәүләт амоуидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

Статья 17. Гавами тыңлаулар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында фикер алышу өчен Жирлек Советы авыл жирлегендә яшәүчеләр катнашында гавами тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары жирлек халкы, жирлек советы яки Халык башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.

Жирлек Советы инициативасы буенча үткәрелә торган гавами тыңлаулар Жирлек советы тарафыннан билгеләнә, ә Жирлек Башлыгы инициативасы буенча - Жирлек Башлыгы белән.

3. Гавами тыңлауларга түбәндәгеләр чыгарыла:

1) Жирлек уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү буенча муниципаль хокукый акт проекты, вуставның үзгәрүе бары тик уставта беркетелә торган жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға туры китерү максатларында гына кертелә торган очрактардан тыш;

2) Казан бюджеты һәм аның үтәләше турында хисап проекты;

3) Жирлек үсешенә планнары һәм программалары проектлары, Жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проектлары, Жирлек территорияләрен планлаштыру проектлары

һәм территорияләре ыланлау проектлары, Жирлек территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыннан файдалануның шартлы рөхсәт ителгән төрөнә рөхсәтләр бирү мәсьәләләре, рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыннан тайпылу, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү мәсьәләләре, жирдән файдалану һәм төзелеш объектларының расланган кагыйдәләре булмаганда жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыннан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрөнә үзгәртү мәсьәләләре;

Жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре.

4. Гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар, гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, тиешле орган яисә муниципаль хокукый акт проекты Жирлекнең вазыйфай заты тарафыннан карау көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Күрсәтелгән гавами тыңлаулар уздыру турында карар һәм аларны үткәргү вакытын һәм урынын күрсәтеп, гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль хокукый акт проекты гавами тыңлаулар уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса.

6. Гавами тыңлаулар уздыру турында карар басылып чыккан көннән һәм аларны уздыру көненә кадәр Жирлек башлыгына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жиберергә хокуклы, шул исәптән муниципаль хокукый актың гавами тыңлауларына чыгарылуы проектка төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр. Жирлек башлыгы кәргән тәкъдимнәрне һәм кәсетүләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр гавами тыңлауларда катнашучыларга житкерелә.

7. Гавами тыңлаулары, гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль хокукый акт проектың карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Гавами тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынган затлар чакыруы белән уздырыла. Гавами тыңлауларыңда Жирлекнең теләсә кайсы кәшесе катнашырга хокуклы.

8. Гавами тыңлаулар уздыру йомгалары буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, аларның компетенцияләренә муниципаль хокукый акт проектың гавами тыңлауларга чыгару кәртәлгән.

9. Гавами тыңлауларның нәтижәләре гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча, кабул ителгән карарларның дәлиләнгән нигезләмәсен дә кәртеп, бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса.

10. Гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру тәртибе Жирлек Советы тарафыннан раслана торган гавами тыңлаулар турында нигезләмә белән билгеләнә.

Статья 18. Гражданнар жыелышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу, жирле үзидарә органнарының һәм жирле дәүләт үзидарәсе вазыйфай затларының одялын халыкка житкерү, жирлек территориясе өлешендә территориаль ижтимагый дәүләт үзидарәсен гамәлгә ашыру өчен гражданнар жыелышлары үткәрелергә мөмкин.

Гражданнар жыелышы микрорайоннарда, торақ массивларда, кварталларда, урамнарда, торақ йортларда чакырыла.

2. Гражданнар жыелышы халык инициативасы, Жирлек Советы, Жирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставыңда каралган очрақларда үткәрелә.

3. Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар жыелышы тиешенчә Жирлек советы яисә Жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм шушы территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар житәкчеләре жыелышыңда катнашу хокукына ия булган гражданнар төркеменә язма тәкъдиме буенча жирлек советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар жыелышың үткәргү турындагы тәкъдимдә аны карауга чыгарыла торган мәсьәләләр исемигә, жыелышың уздыру вакыты һәм урыны күрсәтелергә тиеш. Тәкъдим вәкәләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә әгәр жыелышың үткәргү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә - әлегә гражданнар, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урыны адресың күрсәтеп мөрәжәгать итә.

Жирлек советы үзенә яқындагы утырышыңда гражданнар жыелышың үткәргү турында кәртәлгән тәкъдимне карый.

Жирлек советы гражданнарның жыелышың үткәрдән аның максатка ярашсызлыгы мотивлары буенча баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларыңда гражданнар жыелышың билгеләү һәм үткәргү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыелышың уздыру вакыты һәм алар турында фикер алышуга кәртәлә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш үткәргү көненә кадәр жиде көннән дә

соңга калмыйча массакүлөм мағлұмат чараларын, почта хәбәрләрен, квартал саен (хужалык) йөрү, игълан итү һәм башка мөмкин булган чараларны файдаланып хәбәр ителә.

Гражданнар жыелышын эзерләүне һәм уздыруны жирлекнең башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнашырга хокуклы.

Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе чикләрендә урнашкан урыны һәм яшәү урыны буенча Россия Федерациясе гражданнарын муниципаль сайлаулар уздырганда кулланыла торган нигезле теркәүне исәпкә алуға билгеләнә.

Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнар санының кимендә өчтән бере катнашса, гражданнар жыелышы тулы хокуклы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар жыелышы жирле үзидарә органнына һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларына мөрәжәгать кабул итәргә, ә жирле үзидарә сортлары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы үз компетенциясенә территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы кабул иткән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органны һәм жирле үзидарәнең урындагы дәүләт амуидарәсе вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри рәвештә каралырга тиеш, аларның компетенцияләренә сораулар жыйган сорауларны язма жавап юлламасы белән хәл итү кертелгән.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм уздыру тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Жирлек Советы уставы, әлеге норматив хокукый акты белән билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышы йомгаклары рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш

Статья 19. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм барлык жирлек халкының фикерен ачыклау кирәк булган очракта уздырыла. Жирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләрдән гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышын чакыру кыенлашкан очракларда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыелышында катнашу хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда уздырыла.

2. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, Жирлек Советы, Жирлек Башлыгы инициативасы буенча уздырыла. Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) тиешенчә Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы Советы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Әгәр анда сайланган делегатларның яртысыннан артыгы катнашса, гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) хокуклы дип санала. Конференция карарлары (делегатлар жыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

5. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган тәртиптә һәм очракларда билгеләнә һәм үткәрелә.

7. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

Статья 20. Гражданнардан сорау

11.2. Гражданнардан сорашып белешү жирле үзидарәнең органны һәм вазыйфай затлары, шулай ук дәүләт хакияте органны карарлар кабул иткәндә халык фикерен ачыклау һәм исәпкә алу өчен жирлекнең бөтен территориясендә яисә территориясенә бер өлешендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре киңәш характерында.

2. Гражданнардан сораштыруда еизбирания хокукына ия жирлек халкы катнашырга хокуклы.
3. Гражданнардан сорау түбәндәге инициатива белән үткәрелә:
 - 1) Жирлек Советы яисә Жирлек башлыгы - жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
 - 2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - жирлек жирләренәң максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен.
4. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү һәм үткәрү тәртибе Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
5. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турындагы карар Жирлек советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турында Жирлек Советы карарында түбәндәгеләр билгеләнә:
 - 1) сораштыру уздыру датасы һәм сроклары;
 - 2) Сорау уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) сорауның (сорауларның) формулировкасы;
 - 3) сораштыру үткәрү методикасы;
 - 4) сораштыру кәгазенәң формасы;
 - 5) сораштыруда катнашучы Жирлек халкының минималь саны.
6. Жирлектә яшәүчеләр сораштыру үткәрү турында гражданнардан аны үткәргә кимендә 10 көн кала хәбәр ителергә тиеш.
7. Сораштыруларны эзерләү һәм уздыру белән бәйле чараларны финанслау түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:
 - 1) жирлек бюджеты акчалары исәбеннән - жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сорашып белешү уздырганда;
 - 2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы белән сораштыру уздырганда - Татарстан Республикасы бюджеты чаралары исәбеннән.
8. Сораштыру нәтижәләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән жирлектәге теләсә кайсы кеше танышырга хокуклы. Тиешле үзидарә органы карар кабул иткәндә, сорашып белешү нәтижәләре мәжбүри исәпкә алынырга тиеш.

Статья 21. Гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре

1. Гражданнар жирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм коллектив мөрәжәгатьләргә хокуклы.
2. Гражданнарның мөрәжәгәте «Россия Федерациясе гражданнарының мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.
3. Гражданнарның мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы булалар.

Статья 22. Халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган рәвешләр белән беррәттән халык жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуының федераль закон нигезендә гражданнар Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.
2. Халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры тормышка ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципларына нигезләнә. Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары халыкка жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ЖИРЛЕК СОВЕТЫ

Статья 23. Жирлек советы - жирле үзидарәнең вәкиллекле органы

1. Жирлек Советы - жирле үзидарәнең даими эшләүче, коллегиаль вәкиллекле органы.
2. Жирлек Советының рәсми исеме - «Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Иске Минзәләбаш авыл жирлеге советы».
3. Жирлек Советының вәкаләтләр чоры - 5 ел.

4. Жирлек советы утырышта халыкка контрольлек итә.
5. Жирлек Советының мөһере, Жирлек гербы сурәтләнгән һәм үз исеме булган бланкы бар.
6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Жирлек Советы чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән билгеләнчәк.

Статья 24. Жирлек Советы составы

1. Жирлек Советы бермандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланган 7 депутаттан тора.
2. Жирлек Советы аның составына депутатлар Жирлек Советының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән ике өлешен сайлаганда хокуклы була.

Статья 25. Жирлек советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре аны сайлаган көннән башлана һәм яңа чакырылыш Советы эшли башлаган көннән туктатыла.
2. Жирлек Советы депутаты даими нигездә эшли, әлеге Уставта билгеләнгән очрактан тыш, төп эш буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып барыла.
3. Казан шәһәре Мэры Россия Федерациясе Федераль Жыелышының Дәүләт Думасы депутаты, Россия Федерациясе Федераль Жыелышының Федерация Советы әгъзасы, Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимиятенә закон чыгару (вәкиллеке) органнары депутаты була алмый, Россия Федерациясенә башка дәүләт вазыйфаларын, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт вазыйфаларын, шулай ук дәүләт граждан хезмәте һәм муниципаль хезмәт вазыйфаларын били алмый. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле башка чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
4. Жирлек Советы депутатына кануннар, әлеге Устав, Жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәмин ителә.
5. Жирлек Советы депутаты Жирлек советы тарафыннан раслана торган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен булырга тиеш:
 - 1) шәхсән яисә якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә жирле үзидарә органнары эшендә катнашудан һәм депутат статусын жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданны эшчәнлегенә йогынты ясау өчен файдаланмау;
 - 2) депутат бурычларын объектив башкаруда шик тудырырлык үз-үзенә тотыштан тыелырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек Советы абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы хәлләрдән качарга;
 - 3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы булганда - шәхси кызыксыну депутат йөкләмәләрен объектив үтәүгә йогынты ясый яисә йогынты ясый ала торган вәзгыять, - бу хакта Жирлек Советына хәбәр итәргә һәм аның әлеге бәхәсне булдырмауга яисә жайга салуга юнәлдерелгән карарын үтәргә;
 - 4) Советта куелган гавами чыгышлар кагыйдәләрен үтәргә;
 - 5) депутат эшчәнлегенә бәйле булмаган максатларда ямконициаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат йөкләмәләрен үтәүгә бәйле рәвештә аңа мәгълүм булган белешмәләргә фаш итмәскә һәм файдаланмаска;
 - 6) физик һәм юридик затларны бүләкләүне депутат бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә (бүләкләр, акчалата бүләкләү, ссудалар, хезмәтләр, түләтүләр, ял итү, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләү) алмаска.
6. Жирлек Советы депутаты «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә һәм тыюларны үтәргә тиеш.

Статья 26. Жирлек депутаты сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешмалар, дәүләт органнары һәм аның сайлау округы территориясендә урнашкан башка органнар белән элемтәдә тора.
2. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм алар алдында хисап тота.
3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елына кимендә бер тапкыр хисап тота, аларга Жирлек Советы эше турында даими рәвештә хәбәр итә, шулай ук аена кимендә бер тапкыр сайлаучыларны кабул итә.
4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан

кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дәрәс һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

Статья 27. Яңа сайланган Жирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш Советы беренче утырышка депутатлар сайланган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән берен сайларга жыена. Сайлаулардан соң беренче булып Жирлек Советы утырышын Жирлек башлыгы чакырты, ә ул булмаган очракта - Жирлек сайлау комиссиясе тарафыннан.

2. Яңа Глава сайланганга кадәр, Жирлек Советы утырышының беренче утырышын Жирлек советы депутаты ача һәм яшь буенча иң өлкәннәрне алып бара.

Статья 32. Жирлек Советы композициясе

1. Жирлек советы компетенциясендә түбәндәгеләр бар:

1) Жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) Жирлек етерриториясендә гомуммәжбүри кагыйдәләр билгеләү;

3) Жирлек бюджеты проекты карау, Жирлек бюджетын һәм аның үтәләше турында хисап раслау, аның үтәләшен тикшереп тору;

4) салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү;

5) коммуналь инфраструктура системасына, коммуналь комплекс оешмалары тарифларына коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләрне тоташтыруга тарифларны жайга салу.

6) Халык санын үстерү планнарын һәм программаларын кабул итү, аларның үтәләше турындагы хисапларны раслау;

7) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;

8) Жирлекнең коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларын, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә торган Жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау.

9) Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртү турындагы инициативаны күрсәтү;

10) Жирлек Советы депутатларын сайлауларны билгеләү; жирлек Советы депутатларын сайлаулар буенча сайлау округлары схемасын раслау;

11) жирле референдумны билгеләү;

12) Жирлек башлыгын сайлау, аның отставкасын кабул итү;

13) Главаны отставкага чыгару турында карар кабул итү;

14) Жирлек Советы депутатлары арасынан Жирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау;

15) Жирлек Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү, аның отставкасын кабул итү;

16) Жирлек Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә иң чик санын билгеләү;

17) Жирлек Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә конкурс үткәрү тәртибен билгеләү, конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;

18) Жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;

19) Жирлек чикләрен үзгәртү, чакыртып алу буенча тавыш бирү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;

20) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

21) Жирлек муниципаль милкендәге мөлкәткә идарә итү һәм аның белән эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү, аны читләштерү Жирлек Советы тарафыннан килештереп яисә расланганнан соң башкарыла торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;

22) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп оештыру һәм бетерү турында, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү, эшләр башкару турында, федераль законнарда каралган очрактан тыш, карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;

23) жирлекнең муниципаль хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

24) жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягынан тәэмин итү тәртибен билгеләү;

25) - жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнарындагы вазифаи затлар тарафыннан жирле әһәмияткә ия мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен үтәүне контрольдә тоту.

26) Жирлекне территорияль планлаштыру документларын, жирлекне шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативларын, Жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

27) жирлек территориясендә торак пунктларның урамнарын һәм башка өлешләрен атамалау һәм аларның исемнәрен үзгәртү турындагы мәсьәләләргә хәл итү;

28) гадәттән тыш хәлләргә бетерү өчен финанс һәм матди ресурсларның жирле резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;

29) Казан шәһәренең махсус муниципаль торак фондыннан торак урыннар бирү тәртибе турында нигезләмә

30) жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын, жирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларын, жирлек Советы депутатларын эзерләүне, яңадан эзерләүне һәм аларның квалификациясен күтәрүне, шулай ук муниципаль хезмәткәрләргә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләргә һөнәри эзерләүне, яңадан эзерләүне һәм аларның квалификациясен күтәрүне оештыру;

31) территорияль ижтимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

32) автономияле коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

33) үз массакүләм мәгълүмат чараларын гамәлгә ашыру;

34) Жирлек Уставы һәм Жирлек Советы карарлары аңлатмасы;

35) Жирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча башка карарлар кабул итү;

36) Жирлек Советы аппараты турында нигезләмәне раслау;

37) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләргә вәкилләккә органнарын алып баруға кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлегә Устав тарафыннан жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Жирлек Советы, Жирлек башлыгы Жирлек Советы яисә аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) тарафыннан аны үтәү барышында нинди дә булса формада Жирлек бюджеты акчалары белән идарә итү һәм (яисә) күрсәтмә, жирлек Советы, Жирлек башлыклары һәм депутатлар Советы эшчәнлеген тәмин итүгә җибәрелә торган Жирлек бюджеты акчалары исәбеннән тыш, рөхсәт ителми.

Статья 29. Жирлек Советының эш тәртибе

1. Жирлек Советының эш тәртибе әлегә Жирлек Советы Уставы һәм Регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек Советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда Жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек Советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының 50 проценттан кимрәгә катнашса, хокуклы дип санала алмый.

4. Жирлек Советының чираттагы утырышлары кирәк саен үткәрелә, әмма кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар Жирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере тарафыннан чакырыла.

5. Совет утырышлары Жирлек Башлыгы тарафыннан чакырыла. Язучылар советы депутатлары һәм чакырылган кунаклар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырышка - аны үткәргүгә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Жирлек Советы утырышлары ачык һәм хәбәрдар уздырыла. Жирлек Советының ачык утырышларында Жирлек жирлегендә яшәүче һәркем катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очракларда Жирлек Советы Жирлек Советы тарафыннан чакырылган затлар гына катнаша алган ябык утырышны уздыру турында карар кабул итәргә хокуклы, шулай ук утырышта законнар нигезендә катнашырга хокукы булган затлар.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны уздыру датасы, урыны һәм вакыты турындагы белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм, тавыш бирү йомгакларын күрсәтеп, кабул ителгән барлык карарлар теркәлә. Совет утырышы беркетмәсенә имза салынганнан соң, башлыча Жирлек Жирлегендә яшәүче теләсә кайсы кеше аның белән танышырга мөмкин.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты шәхсән үзе тавыш бирү хокукын гамәлгә ашыра. Жирлек Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исеме белән дә) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлегә Устав, Жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

Статья 30. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген Жирлек башлыгы - Жирлек Советы рәисе оештыра.

2. Жирлек башлыгынан һәм аның урынбасарынан тыш, Жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен жирлекләр исемлеге исемлеге, депутатлар саны, комиссияләрнең һәм (яисә) комиссияләрнең көчле чагылышы булырга һәм (яисә) күрсәтелгән мәсьәләләрне эзерләү өчен җаваплы депутатлар Жирлек Советы эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча билгеләнергә тиеш.

3. Муниципаль программаларны, Жирлек Советы карарлары проектларын эзерләү, Жирлек алып баруга кертелгән аеруча мөһим мәсьәләләр турында фикер алышу өчен Жирлек Советы каршында депутатлар, экспертлар һәм башка киңәшү төркемнәре төзелергә мөмкин.

4. Жирлек Советы аппараты жирлек Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәэмин итүне гамәлгә ашыра.

Статья 31. Контроль функцияләрен Халык советы тарафыннан гамәлгә ашыру

1. Жирлек Советы әлеге Уставының Жирлек советы кабул итә торган Жирлектерриториясендә норматив актларның үтәлешен, Жирлекне үстерү программаларын, Жирлек Башкарма комитеты эшчәнлеген тикшереп тора.

2. Жирле үзидарә органнары тарафыннан Жирлек органнары һәм аларның вазыйфай затлары тарафыннан закон, әлеге Устав һәм башка төр муниципаль хокукый актлар бозылу фактлары ачыкланган очракта, Жирлек башлыгы, санлы жирлекләрдән Жирлек башлыгы күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлы контроль комиссиясе төзелергә мөмкин.

3. Жирлек Советы, Башлык Советы карары нигезендә Жирлекләргә Жирлек акчаларыннан максатчан файдалануга, муниципаль мөлкәттән файдалануның нәтижеләлегенә, шулай ук Жирлек башкарма комитетының финанс-хужалык эшчәнлегенә башка ылысларына тикшерү (ревизия) үткәреләчәк.

Тикшерүләр (ревизияләр) үткәрү билгеләнгән тәртиптә бәйсез аудиторлар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре җәлеп ителергә мөмкин.

4. Жирлек, предприятие, учреждение, оешма, вазыйфай затлар, территорияль иҗтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкасы билгеләнмәгән булса, Жирлек Советы мөрәжәгәте буенча сорала торган мәгълүматны жирлек Советы карамагына караган, ә кануннар, муниципаль хокукый актлар бозылган очракта, гаепле затларны җаваплылыкка тарту һәм хокук бозуларны бетерү чараларын кичекмәстән кабул итәргә тиеш.

5. Жирлек советы, контроль функцияләрен башкарганда, Жирлек Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-күрсәтмә эшчәнлегенә белән катнашмаска хокуклы түгел.

Статья 32. Жирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Жирлек вәкиле Сарман муниципаль районы Советына Жирлек Советы депутатлары арасынан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

2. Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгын тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

Статья 33. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу

1. Жирлек Советы вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) Советның Үз-үзен таркату турында карар кабул итүе;

2) жирлек Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә кергәндә, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен туктатуына бәйле рәвештә;

3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган муниципаль берәмлек үзгәртелгән очракта, шулай ук Жирлек бетерү очрагында;

4) жирлек шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан очракта;

5) сайлаучылар саны арткан очракта, Жирлек яки шәһәр округы чикләре үзгәрү аркасында килеп чыккан 25 проценттан артыкка.

2. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылуга аның депутатларының вәкаләтләре вакытыннан алда ремонтлануга сәбәп була.

3. Советның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, Жирлек Советы депутатларын вакытыннан алда сайлаулар билгели, ул Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча башкарылырга тиеш.

Статья 34. Жирлек Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртібе

1. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карары Жирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының кимендә яртысы күләмендә кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы тәкъдим ителә алмый:

1) Жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) Жирлек бюджеты кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисап раслау чорында;

3) Халык санын алу турында тавыш бирүне уздыру чорында йә аның вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату очракларында.

3. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен тарату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа рәхсәтнең сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да өстәлергә мөмкин.

4. Жирлек Советы карары белән депутатлар арасынан үз-үзен тарату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен комиссия төзелә. Жирлек Советы карары буенча

Жирлек советын үз-үзен таркату мәсьәләсе халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Советның үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карауның дәвамлылыгы Жирлектә яшәүчеләрнең Жирлек депутатларының жирлектә яшәүчеләре тарафыннан үз-үзләрен тарату инициативасы буенча һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләү җайга салынган.

Үз-үзен таркату турындагы карар үз-үзен тарату турындагы инициативаны чыгарган көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар Советның депутатларының билгеләнгән саныннан яшерен тавыш бирү юлы белән өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Советның үз-үзен таркату турындагы тәкъдире кире кагылган очракта, үз-үзен таркату турындагы кабат инициатива, үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк булмаган вакытта, күрсәтелергә мөмкин.

Статья 35. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатыла:

1) Үлем

2) үз теләге белән отставкалар;

3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылу;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә үлгән дип игълан ителсә;

5) аңа карата судның гаепләү карары закон көченә керүе;

6) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;

7) Россия Федерациясе гражданлыгының туктатылуы, чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы - аның белән чит ил гражданы сайланырга хокукы булган Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы - чит ил гражданлыгы яшәү төрен яисә Россия Федерациясе гражданының чит дөләт территориясендә яшәүгә хокукын раслый торган башка документны алу, аның нигезендә чит ил гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе гражданы булмаган чит дөләт территориясендә яшәүгә хокукын раслый торган, аның тарафыннан яшәү төрен яисә башка документны алу хокукы бар;

8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;

9) муниципаль район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылса яисә аның вәкаләтләре Дөләт киңәшчесе буларак вакытыннан алда туктатылса;

10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны алыштыра торган альтернатив граждан хезмәтенә юллама;

11) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

1.1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда билгеләнгән чикләүләргә үтәмәгән очракта, жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла;

2. Әлеге статьяның 1 пунктының 1 - 7, 10 һәм 11 бүлекләрендә күрсәтелгән жирлек советы депутатының вәкаләтләрен туктату турындагы карар Жирлек депутаты вәкаләтләрен туктату көне билгеләнә торган карар кабул ителә.

3. Әлеге статьяның 1 пунктының 8 бөлегендә каралган очракта Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре рәсми басылып чыккан көннән соң Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре туктатыла.

4. Әлеге статьяның 1 пунктының 9 бөлегендә каралган очракта Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

5. Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатны өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

6. Жирлек Советының депутатның вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы карары вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән алып 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, ә бу нигез жирлек Советы сессияләре арасында барлыкка килсә, - мондый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча.

IV бүлек. 36 статья. Жирлек башлыгы - Жирлекнең иң югары

вазыйфалары

1. Жирлек башлыгы Жирлекнең иң югары вазыйфалары санала
2. Жирлек башлыгы Жирлек советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Жирлек башлыгының рәсми исеме - «Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Иске Минзәләбаш авыл жирлеген башлыгы».
4. Жирлек башлыгы вазифасы буенча Сарман муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

Статья 37. Жирлек Башлыгын сайлау тәртібе

1. Жирлек башлыгы яңа сайланган Совет утырышында жирлек Советы депутатлары арасынан яшерен тавыш бирү юлы белән Жирлек Советы вәкаләтләре чорына сайлана. Жирлек башлыгын сайлау Жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасынан, шул исәптән жирлектә, ижтимагый берләшмәләрдә, Татарстан Республикасы Президентының тәкъдимнәре нигезендә гәмәлгә ашырыла.

2. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, жирлекнең сайланулы Башлыгы дип санала.

3. Жирлек башлыгы сайлангандан соң түбәндәге ант китерә:

«Лякин авыл жирлеген башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын үтәгәндә Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Жирлек Уставын үтәргә, Жирлектә яшәүчеләрнең иминлеген тәмин итү, кеше һәм граждандар хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчемне һәм белемнәремне куярга ант итәм».

Статья 38. Жирлек башлыгы статусы

1. Жирлек башлыгы даими нигездә эшли.

2. Жирлек башлыгын Сарман муниципаль районы Советында даими нигездә биләгән вазыйфага сайлаган очракта, ул Жирлек башлыгының вәкаләтләрен башкарып бетерелмәгән нигездә башкара.

3. Авыл жирлеген башлыгы әлеге Уставның 25 статьясындагы 3 пунктында күрсәтелгән вазыйфаларда эшли алмый, шулай ук хокукы түгел:

1) эшқуарлык эшчәнлегенә белән шәхсән яисә ышанычлы затлар аша шөгьльләнергә, шулай ук хужалык итүче субъект белән идарә итүдә (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларыннан, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларыннан, күчәмсез милек милекчеләре ширкәтеннән һәм билгеләнгән тәртіптә теркәлгән һөнәр берлекләреннән тыш) катнашырга, әгәр федераль законнарда яисә федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртіптә башкасы каралмаган булса, аңа әлеге оешма белән идарә итүдә катнашу йөкләнмәгән булса;

2) 3) мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгьльләнергә. Бу очракта, әгәр Россия Федерациясенен халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, укыту эшчәнлегенә, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек чит дәүләт, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил граждандары һәм граждандыгы булмаган затлар акчалары хисабына финанслана алмый;

3) әгәр Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаса, Россия Федерациясе территориясендә эш итүче коммерцияле булмаган хөкүмәткә карамаган чит ил оешмаларының һәм аларның структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительләр һәм күзәтүчеләр советлары, бүтән органнары составына керү;

4. Жирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә жирлек жирлегендә һәм Жирлек Советында яшәүчеләрнең роле һәм эше тикшерелә.

5. Жирлек башлыгы үз эшчәнлеге турында Жирлек Совет алдында елына бер тапкырдан да ким түгел дип хисап тоталар.

6. Жирлек башлыгы «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә һәм тыюларны үтәргә тиеш.

Статья 39. Жирлек башлыгының вәкаләтләре

Жирлек башлыгы:

1) Ул башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә, ышанычнамәсез рәвештә Жирлек исеменнән эш итә;

2) Жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек Советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә;

3) әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә Жирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм халыкка житкерә;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

5) муниципаль район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт төзи;

6) Жирлек Советы эшендә жәмәгәтчелек фикерен хәбәрдарлыгын һәм исәпкә алуны тәмин итү чараларын күрә;

7) гражданнырны шәхси кабул итә һәм гражданнырдан кергән мөрәжәгәтләргә карый;

8) Жирлек Советының утырышлар беркетмәләренә кул куя;

9) Жирлек Советы аппараты эше белән житәкчелек итә;

10) Жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;

11) Жирлек Советын тоту һәм аның эшчәнлеген тәмин итү өчен бюджетта каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;

12) закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданнырның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча Жирлек Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

13) жирлекләрнең федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, жирлек территориясендә гамәлдә булган Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлеген тәмин итә;

14) Жирлек исеменнән икътисади һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр төзи;

15) муниципаль хезмәткәрләрнең һәм жирле үзидарә органнары хезмәткәрләренең хезмәт өчен түләү күләмнәрен һәм шартларын билгели;

16) Башкарма комитет тарафыннан жирле әһәмияткә мәсьәләләргә хәл итү һәм Казан шәһәре жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;

17) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлек башлыкларын алып баруга кертелгән башка вәкаләтләргә, шулай ук әлеге Устав, жирлек башлыгы компетенциясенә Жирлек советы карарлары белән кертелгән башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

Статья 40. Жирлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу

1. Жирлек башлыгының вәкаләтләре түбәндәге очракта вакытыннан алда туктатыла:

1) Үлем

2) үз теләге белән отставкалар;

3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага чыгару;

4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан ваз кичү;

5) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылу;

- 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә үлгән дип игълан ителсә;
 - 7) аңа карата судның гаепләү карары закон көченә керүе;
 - 8) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
 - 9) Россия Федерациясә гражданлығын туктату, чит ил гражданы - Россия Федерациясә халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлығын туктату, аның нигезендә чит ил гражданы чит дәүләт органнарына сайланырга, аларга чит дәүләт гражданлығы алырга йә яшәүгә рөхсәт яисә Россия Федерациясә гражданының Россия Федерациясә халыкара шартнамәсендә катнашучы булып тормаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслый торган башка документ яисә башка документ алырга хокукы, аның нигезендә чит ил гражданлығы булган Россия Федерациясә гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;
 - 10) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;
 - 11) сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә муниципаль берәмлек башлығы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга сәләтсез булуының тотрыклылығын тәэмин итү;
 - 12) 11) "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль законының 13-нче маддәсә нигезендә гамәлгә ашырыла торган Казан шәһәре муниципаль берәмлеген үзгәртеп кору, шулай ук муниципаль берәмлек бетерелгән очракта;
2. Жирлек башлығының вәкаләтләре шулай ук Россия Федерациясә Президенты югалган очракта да вакытыннан алда туктатыла:
- 1) «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачуны һәм счетлары (кертәмнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» Федераль закон белән билгеләнгән Жирлек башлығы, ире (хатыны) һәм балигы булмаган балалары тарафыннан үтәлмәү;
 - 2) Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачу яисә булу, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклау, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яисә) алардан файдалану фактын бүлешү башлығына карата, күрсәтелгән затлар жирлек Советы депутатларын сайлауларда кандидатлар буларак теркәлгән чорда.
3. Жирлек башлығының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге статьяның 1 өлешендәге 1 - 10 пунктларында күрсәтелгән нигезләрдә Жирлек Советының якындагы утырышында яңа Башлыкны сайлау гамәлгә ашырыла.
4. Жирлек башлығының вәкаләтләре Жирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт кала туктатылса, Жирлек Советы карары буенча яңа Башлыкны сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

V бүлек.

Статья 41. Жирлек башкарма комитеты - жирле үзидарәнең башкарма-күрсәтмә органы

1. Жирлекнең башкарма комитеты жирле үзидарәнең башкарма-күрсәтмә органы булып тора.
2. «Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Иске Минзәләбаш авыл жирлегә башкарма комитеты» Жирлек Башкарма комитетының рәсми исеме.
3. Жирлекнең башкарма комитеты хисап тотә һәм ул Жирлек советына беркетелгән.
4. Жирлекнең башкарма комитеты үз исеме булган мөһер, бланктан тора.
5. Башкарма комитет эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Урыннар бюджетында Россия Федерациясә бюджетлары чыгымнарын классификацияләү нигезендә аерым юл белән күрсәтелә.

Статья 42. Жирлек Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы Жирлек башлығының тәкъдиме буенча жирлек советы тарафыннан раслана.
2. Жирлек Башкарма комитеты структурасына Жирлек Башкарма комитеты житәкчесе, аның урынбасары (секретаре), башка вазыйфаи затлар һәм башкарма комитетның тармак (функциональ) органнары керә.
3. Жирлек башлығының карары нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү бурычларын хәл итү буенча аның компетенциясенә кертелгән жирлекләрнең башкарма комитеты тарафыннан килештерелгән карар кабул итү өчен Жирлек башлығының карары белән координация, эксперт һәм башка ижтимагый (консультатив) советлар төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән советлар Жирлек башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш ижтимагый башлангычларда тормышка ашырыла.
4. Жирлек башлығы - Башкарма комитет житәкчесе.

Статья 43.

1. Жирлек Башкарма комитеты.

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- Жирлек бюджеты проекты, Жирлекнең комплекслы социаль-икътисадый үсеше планнары һәм программалары проектларын эшли;

- Жирлек бюджетының үтәлешен тәмин итә, жирлекнең социаль-икътисадый комплекслы үсеш планнарын һәм программаларын үтәүне оештыра;

- Жирлек бюджетының үтәлеше турында хисап, жирлекнең комплекслы социаль-икътисадый үсеше планнарының һәм программаларының үтәлеше турында хисаплар эзерли;

- Жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын чагылдыра торган статистик күрсәткечләрне жьоны оештыра һәм күрсәтелгән дәүләт хакимияте органнарына Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнгән тәртиптә тапшыру;

2) муниципаль милеккә идарә өлкәсендә, жирлек территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар арасында үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- муниципаль милектәге мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, алардан файдалану, кушу һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- Жирлек Советы карары белән билгеләнә торган очракларда муниципаль мөлкәтне читләштерү турында тәкдимнәрне, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкдимнәрне Советтан килештерүгә (раслауга) эзерли;

- муниципаль милектәге предприятиеләр, оешмалар белән Жирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында шартнамалар төзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек рәвешләрендәге предприятиеләрне булдыруга ярдәм итә;

- Жирлек советы билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп оештыру һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен биләгән вазыйфасыннан азат итә;

- муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс ягыннан тәмин итә һәм бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль биремнәрне финанс белән тәмин итә, шулай ук муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып ала;

- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

- федераль законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә һәм муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр башкарган эшләргә тарифлар билгели;

3) территорияль планлаштыру, жирдән һәм башка табиғый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирә табигать мохитен саклау өлкәсендә:

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә жирлекнең генераль планы проекты һәм жирлекнең башка шәһәр төзелеше документациясе проектларын эшли һәм Совет раславына кертә, аларны гамәлгә ашыруны тәмин итә;

- Жирлек территориясендә кануннарда билгеләнгән тәртиптә жир кишәрлекләре бирә һәм ала;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар гамәлләре турында тиешле органнарга хәбәр итә;

4) төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияткәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра;

- жәмәгать транспорты тукталышы өчен бирелгән урыннарны төзекләндерүне тәмин итә;

- халыкны элемент хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

5) авыл хужалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:

- авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра;

- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

6) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, су белән тәмин итүне, халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыра;

- Жирлек коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын, Жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә торган Жирлек социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм гамәлгә ашыра

- халыкны элемент, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- ял вакытын оештыру һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тәэмин итә, жирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын уздыруны оештыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;

7) төзекләндерү өлкәсендә:

- Жирлек территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым-аерым жыю) һәм транспортровкалау эшчәнлеген оештыруда катнаша;

- Жирлек территориясен төзекләндерү эшчәнлеген оештыра (урамнарны яктыртуны, территорияне яшелләндерүне, урамнар һәм йортларның номерлары белән күрсәткечләр урнаштыруны, кече архитектура формаларын урнаштыруны һәм тотуны да кертеп);

- адресларга адреслар бирә, адресларны үзгәртә, аннулировать итә, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмиятле жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәрне үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны дәүләт адреслы реестрында урнаштыра;

8) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә:

- жирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яисә арбитраж судта, жирле үзидарә органнарының һәм дәүләт вазыйфаи затларының, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның хокукларын боза торган актларына шикаять бирә;

- жирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәэмин итә;

- муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм уздыруны оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне Жирлек депутаты, жирлекнең сайланулы органы эгъзасы, жирлекнең чикләрен үзгәртү, жирлекнең чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне гамәлгә ашыра;

- жыельшлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткәргә, спорт, тамаша кылу һәм башка массакүләм ижтимагый чараларны оештыруга бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

- гражданнарга һәм аларның жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы берләшмәләренә ярдәм итә, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыра;

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләр өлкәсендә:

- Жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклап калу һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

- Жирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыра Халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле керүен тәэмин итү дә керә.

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларның эчтәлеген тәэмин итә;

- балалар һәм яшьләр белән эшләр буенча чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра.

10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән мөдәр үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләр башкару өлкәсендә:

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләр гамәлгә ашыра;

- дәүләт вәкаләтләр гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм алардан тиешенчә файдалануны тәэмин итә;

- тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләр гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- жирлекнең жирле үзидарә органнары карамагындагы матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан аларга тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләр гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны тәэмин итә;

11) башка вәкаләтләр:

- Жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны, ачык аукцион уздыруны «Федераль милектәге су объектларында төзелгән ясалма жир кишәрлекләре турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кергү хакында» 2011елның 19 июлендәге 246-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кергү хакындагы шартнамә төзү хокукын тәэмин итә;

- Жирлек башлыгының эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка төрле тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

- халыкның архив фондларын булдыруны тәэмин итә;

- Гражданнарны әлеге Уставның 7 статьясындагы 1 өлешенә 4 һәм 9 пунктларында каралган Жирлек жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында Торак урыннарында (шул исәптән

дежурстволарда) яшәеше өчен социаль әһәмиятле эшләрне ирекле нигездә башкаруга жәлеп итү турында карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра;

- муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару, жирле әһәмияттеге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу, муниципаль берәмлек халкына муниципаль берәмлекнең социаль-икътисадый һәм мәдәни үсеше турында рәсми мәгълүматны житкерү, аның ижтимагый инфраструктурасын һәм башка рәсми мәгълүматны үстерү турында массакуләм мәгълүмат чарасы гамәлгә куя;

- федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый элементләрне гамәлгә ашыра;

- Жирлекнең жирле әһәмияттеге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне, законнарда, әлеге Устав тарафыннан кертелгән вәкаләтләрдән тыш, Жирлек Советы яисә жирле үзидарәнә башка органнары компетенциясенә керә.

2. Башкарма комитет Жирлекнең жирле әһәмияттеге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

1) Жирлек музейларын төзи;

2) нотариус булмаган очракта кануннарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнаша;

4) Жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын гамәлгә ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

5) Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итә;

6) Жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзерләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;

7) муниципаль янгын сагын төзи;

8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

9) мәжбүри тоту урыннарындагы кеше хокукларын тәмин итүгә һәм кешеләргә ярдәм итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтә;

10) инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оешмалар тарафыннан төзелгән «Россия Федерациясә инвалидларын социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль законга туры килә;

11) оешмаларга федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда хезмәт күрсәтү сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыра;

12) гражданның социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондының торак урыннарын торак законнары нигезендә бирә;

13) Жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннарны аулау һәм асрау чараларын гамәлгә ашыра.

VI бүлек.

Статья 44. Жирлек сайлау комиссиясә

1. Сайлау комиссиясә жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора. Сайлау комиссиясә муниципаль сайлауларны, жирле референдумны эзерләүне һәм уздыруны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне жирлек Советы депутатын эзерләүне һәм уздыруны, Жирлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыра.

2. Жирлек сайлау комиссиясә Жирлек советы тарафыннан «Россия Федерациясә гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә түбәндәге тәкъдимнәр нигезендә төзелә:

- Россия Федерациясә Федераль Собраниесә Дәүләт Думасында, Татарстан Республикасы Дәүләт Советында депутат мандатларын бүләшүгә кертелгән кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләренә;

- «Россия Федерациясә Федераль Собраниесә Дәүләт Думасы депутатылар сайлаулар турында» 2005 елның 18 маендагы 51-ФЗ номерлы Федераль законның 82.1 статьясы, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә депутат мандатлары тапшырылган кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләренә, башка сәяси партияләренә һәм башка ижтимагый берләшмәләренә тәкъдимнәре нигезендә депутат мандатлары тапшырылган кандидатларның федераль исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләренә;

- яшәү, эшләү, хезмәт итү, уку урыны буенча сайлаучылар жыелышлары;

- элекке составтагы жирлек сайлау комиссиясә;

- Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясә;

- муниципаль районның сайлау комиссиясә, территориаль сайлау комиссиясә.

Жирлек советы түбәндәгеләрдән кергән тәкъдимнәр нигезендә сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми санының яртысын билгеләп куярга тиеш:

1) «Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасында депутат мандатларын бүлешүгә кертелгән кандидатларның федераль исемлекләрен, шулай ук «Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутатларын сайлаулар турында» Федераль законның 82.1нче статьясы нигезендә депутат мандатлары тапшырылган федераль дидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләре;

2) «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль законның 67-ФЗ статьясындагы 17 пункттында каралган Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә депутат мандатларын тапшырган кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр, шулай ук депутат мандатларын күрсәткән сәяси партияләр.

Жирлек Советы муниципаль район сайлау комиссиясенә, территория сайлау комиссиясенә кергән тәкъдимнәре нигезендә жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми саныннан яртысын түбәндәгә тәртиптә билгеләп куярга тиеш:

1) әгәр муниципаль районның сайлау комиссиясе вәкаләтләре территория комиссиясенә йөкләнмәгән булса, жирлек сайлау комиссиясенә ике әгъзасы муниципаль районның сайлау комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә, жирлек сайлау комиссиясенә калган әгъзалары территория комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә;

2) әгәр муниципаль районның сайлау комиссиясе вәкаләтләре территория комиссиясенә йөкләнгән булса, жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзалары территория комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә билгеләп куела;

3) территория комиссиясе вәкаләтләре муниципаль районның сайлау комиссиясенә йөкләнгән булса, жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзалары муниципаль районның сайлау комиссиясе тәкъдимнәренә нигезләнәп билгеләп куела.

3. Сайлау комиссиясе вәкаләтләре чоры Жирлекләргә биш ел була.

4. Жирлек сайлау комиссиясе хокук хәлиткеч тавышлы 6 әгъза составында төзелә.

5. Жирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәмин итү Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән Жирлек бюджетында каралган.

6. Жирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлегә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав тарафыннан жайга салына, жирлек Советы раслаган жирлекнең сайлау комиссиясе турында нигезләмә.

7. Жирлек Советы мөрәжәгатә нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча Жирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре Татарстан Республикасы территория сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VII бүлек.

Статья 45. Жирле үзидарә органнары хокуклары булган Жирлекләр тулы атамасы

Федераль закон һәм әлегә Устав нигезендә юридик затның хокуклары белән Жирлек Советы һәм Жирлек башкарма комитеты бирелә.

Статья 46. Жирле үзидарә органнары Юридик затлар буларак

1. Жирлек исеменнән мөлкәти һәм башка хокуклар һәм бурычлар алырга һәм гамәлгә ашырырга, ышанычнамәсез судта чыгыш ясарга мөмкин Жирлек башлыгы.

2. Жирлек башлыгы Жирлек Советы, Жирлек башлыгы, депутатлар башлыклары эшчәнлеген тәмин итүгә, шулай ук Жирлек Советына беркетелгән муниципаль мөлкәт күрсәтмәсе белән тәмин итүгә жибәрелә торган Жирлек Советы акчалары белән эш итүгә бәйле рәвештә судка ышанычнамәсез булып чыга.

3. Юридик зат хокуклары бирелгән Жирлек жирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиеш.

Статья 47. Жирле үзидарә органнары

1. Жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәмин итү Жирлек жирлегенә үз керемнәре исәбеннән генә гамәлгә ашырыла.

2. Законда, әлегә Уставта, Советның карарларында каралган очракларда жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары Жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнарын классификацияләү нигезендә аерым юл белән карала.

VIII бүлек.

Статья 48. Жирлек башлыгы эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

Жирлек башлыгы эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре « гарантияләр турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнә. депутат, муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы, Татарстан Республикасында жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай заты вәкаләтләрән гамәлгә ашыру» ярдәмче программасы һәм жирлек Советы карарлары белән.

Статья 49. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфай затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

1. Жирлек Советы утырышларында һәм аның органнары утырышларында даими нигездә эшләүче Жирлек Советы депутатына Советның йөкләмәләрен үтәү өчен жирлекнең төп эш урыны буенча хезмәт хақы һәм социаль гарантияләр саклана.
2. Сайлау комиссиясе әгъзаларына Жирлек бу органның эшендә катнашу вакытына Жирлек Советы карары нигезендә законнар нигезендә акчалата компенсация түләнә.

Статья 50. Жирлек башлыгының, Совет депутатларының кагылыгызызлык гарантияләре

1. Башлыкның жинаять яки административ җаваплылыкка тарту, тоткарлау, арест, тентү, сорау алу, аңа карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль эшләр башкарганда, шулай ук муниципаль берәмлек башлыгына карата үзе биләгән торак һәм (яки) хезмәт урыны, аның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, үзенә караган документлар буенча оператив-эзләү чараларын үткәргәндә хокук гарантияләре федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль закон нигезендә, тавыш биргәндә белдерелгән позиция өчен һәм аның статусына, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы чыкканнан соң да, туры килгән башка гамәлләр өчен жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә Мэр тарафыннан мыскыллау, яла ягу яки федераль закон белән каралган башка хокук бозулар очракларына кагылмый.

IX бүлек

Статья 51. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларның җаваплылыгы

Жирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфай затлары Жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында федераль законнар нигезендә җаваплы булалар.

Статья 52. Жирлекләр Советы депутатларының җаваплылыгы

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән Жирлек башлыгының, халык алдында җаваплылыгы аны сайлаган кешеләрнең ышанычын югалту нәтижәсендә барлыкка килә.
2. Жирлек халкының ышанычын югалткан депутат, шул исәптән Жирлек башлыгы, әлеге Уставының 13 статьясында билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә Жирлек халкы тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.

Статья 53. Дәүләт алдындагы жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларның җаваплылыгы

Федераль закон нигезендә Жирлек Советының, Жирлек башлыгының дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав бозылган очракта, шулай ук жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләре үтәлмәгән очракта, тиешле суд карары нигезендә башлана.

Статья 54. Физик һәм юридик затлар каршында жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларның җаваплылыгы

Жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфай затларының жаваплылыгы физик һәм юридик затлар алдындагы жирлеклэр федераль законнарда билгелэнгән тэртиптэ башлана.

Х бүлек МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАР

Статья 55. Жирлек муниципаль хокукий актлары системасы

1. Муниципаль хокукий актлар системасына Жирлеклэр керэ:

1) Жирлек уставы, гражданның жирле референдумда кабул ителгән хокукий актлары;

2) Жирлек Советының норматив һәм башка хокукий актлары;

3) Әлеге Уставта каралган Жирлек башлыгының, башкарма комитетның, жирле үзидарэнең органнарының хокукий актлары.

2. Билгелэнгән референдумда кабул ителгән Жирлек уставы һәм хокукий актлар рэвешендэ рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукий актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдэ була һәм Жирлекнең бөтенриториясендэ кулланыла.

Башка муниципаль хокукий актлар әлеге Уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукий актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарэнең органнары һәм вазыйфай затлары кабул иткән муниципаль хокукий актлар жирлекнең бөтен территориясендэ һичшиксез үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукий актларны үтәмэгән өчен гражданның, оешмалар житәкчеләре, дәүләт хакияте органнарының һәм жирле үзидарэ органнарының вазыйфай затлары федераль законнар һәм Административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендэ жаваплы булалар.

5. Муниципаль хокукий актлар Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституциячел законнарда, федераль законнарда һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукий актларына, шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына, Татарстан Республикасының башка норматив хокукий актларына каршы килмәскә тиеш.

6. Муниципаль хокукий актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлдэ булуы тиешле муниципаль хокукий актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфай затлары, суд тарафыннан, ә жирле үзидарэ органнары тарафыннан үзләренә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрэн гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлешендэ - тиешенчә вәкаләтле Россия Федерациясе дәүләт хакияте органы йә Татарстан Республикасы дәүләт хакиятенәң вәкаләтле органы тарафыннан туктатылырга мөмкин.

Норматив характердагы булмаган муниципаль хокукий актның гамәлдэ булуы, законнар нигезендэ бирелгән Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкиленәң тиешле күрсәтмәсен алган очракта, аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарэ органы яисә жирле үзидарэнең вазыйфай заты тарафыннан кичекмәстән туктатылып тора.

Россия Федерациясе эшмәкәрләрнең хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында. Бирелгән күрсәтмәнең үтәлеше турында жирле үзидарәнең башкарма-күрсәтмә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирле үзидарәнең вәкиллекле органнарына алар карар кабул иткән көннән алып өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

7. Эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары уздыра торган экспертиза үткәрелергә тиеш.

Статья 56. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмиятгә мәсьәләләренә хәл итү Жирлектә яшәүчеләрнең турыдан-туры жирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Әгәр жирлектә яшәүчеләрне турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен муниципаль хокукый акт кабул итү (бастырып чыгару) өстәмә таләп ителсә, компетенциясенә күрсәтелгән акты кабул итү (бастырып чыгару) кәргән жирлекнең жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфай заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль хокукый акты эзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан арта алмый.

3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль хокукый акты бастырып чыгару срогын бозу Жирлек советы вәкаләтләрен чакыртып алу яисә вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

Статья 57. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфай затлары Жирлекләр, алардан файдалануга тапшырылган вәкаләтләренә үтәгәндә, түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

- 1) Жирлек советы - Жирлек Советы карарлары;
- 2) Жирлек башлыгы - Жирлек башлыгының карарлары һәм күрсәтмәләре;
- 3) Жирлек Башкарма комитеты житәкчесе башкарма комитеты карары.

2. Жирле үзидарәнең башка вазыйфай затлары нәшриятлар жирлегенә әлеге Уставада, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль хокукый актларда билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә урнашкан.

Статья 58. Муниципаль хокукый актларны эзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары Жирлек башлыгы, Жирлек Советы депутатлары, район Прокуроры, территориаль ижтимагый үзидарә органнары һәм гражданнарның инициатив төркемнәре тарафыннан кертеләргә мөмкин.

Норматив хокукый актлар проектлары аларны карау көненә кадәр 10 көн кала һәм жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфай затлары тарафыннан аларны коррупциягә каршы экспертиза уздыру өчен район прокуратурасына тапшырыла. Проектлар норматив хокукый актта коррупциоген факторлар булмау турында бәяләмә кушымтасы белән тапшырыла, әлеге вазыйфай зат норматив хокукый актларга коррупциягә каршы экспертиза уздыру өчен җаваплы.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга теркәлү торган документларның исемлеге һәм формасы тиешенчә Жирлек Советы Регламенты, Жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар проектлары Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан уздырыла торган җайга салу йогынтысын бәяләнергә тиеш.

Муниципаль норматив хокукый актлар проектларының җайга салу йогынтысын бәяләү эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегенә субъектларын өчен артык бурычлар, тыюлар һәм чикләүләр кертә торган яисә аларны кертүгә этәрә торган нигезләмәләренә, шулай ук эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегенә субъектларының һәм жирле бюджетларның нигезләнмәгән чыгымнары барлыкка килүгә китерә торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында уздырыла.

Статья 59. Жирлек Советының хокукый актлары

1. Жирлек Советы аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча Жирлек Советы Жирлек территориясендә башкару өчен мәҗбүри булган кагыйдәләренә билгели торган карарлар, Жирлек Советы Регламенты Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлек уставы белән үз компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

2. Жирлек территориясендә кагыйдәләрне, мәжбүри үтәүне билгеләүче Жирлек Советы карарлары, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

3. Жирлек Советы карарлары Жирлекнең бюджеты акчаларыннан алына торган салымнарны һәм жыемнарны билгеләүне, үзгәртүне һәм юкка чыгаруны, чыгымнарны гамәлгә ашыруны күз алдында тоты торган Хакимият Советы карарлары башлыгы инициативасы буенча гына яисә аның бәяләмәсе булганда гына карауга кертелгән. Күрсәтелгән йомгаклау Советка Жирлек Башкарма комитетында карар проекты тәкъдим ителгән көннән соң утыз көн узгач кертелә.

4. Жирлек Советы карарлары Жирлек башлыгына 10 көн эчендә иобнародка кул кую өчен жиберелә.

Статья 60. Жирлек башлыгының хокукый актлары

Жирлек башлыгы кануннарда, әлеге Уставта, Жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара, Жирлек Советы карарларына кул куя.

Жирлек башлыгы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

Статья 61. Жирлек Башкарма комитеты житәкчесенә хокукый актлары

Жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе Законнарда, әлеге Уставта һәм Жирлек Советы карарларында билгеләнгән Жирлек Башкарма комитеты вәкаләтләре чикләрендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча һәм жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар чыгара, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән Жирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара.

Статья 62. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары, әгәр карар карарның үзләре тарафыннан билгеләнмәгән булса, Жирлек Башлыгы имза салган көннән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Салымнар һәм жыемнар турында жирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Жирлек Уставын кабул итү яисә әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында Совет карарлары федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгының, жирле үзидарәнең башка вазыйфай затларының хокукый актлары имза салынган көннән үз көченә керә, әгәр актлар үзләре тарафыннан башкасы билгеләнмәгән булса.

3. Кеше һәм граждән хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль хокукый актлар аларны рәсми бастырып чыгарганнан соң (халыкка житкергәннән) үз көченә керә.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аңа түбәндәге реквизитлар булырга тиеш: исеме, имза салу датасы (Жирлек Советы кабул иткән хокукый актлар өчен - шулай ук аны Жирлек Советы кабул иткән дата), теркәү номеры, хокукый актны имзалаган вәкаләтле зат исеме.

5. Жирлекнең бюджеты турында, аның үтәлеше турында хисап хакында, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турында карар, Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Советы, Жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, аларны имзалаган көннән алып жиде гасыр эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш, моңа федераль закон белән таратылуы чикләнгән белешмәләр булган муниципаль хокукый актлар яисә аларның аерым нигезләмәләре керми.

6. Муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турында, Жирлек чикләрен үзгәртү, Жирлек Башлыгын сайлау һәм законнар нигезендә башка актлар шулай ук рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Басып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукый акт реквизитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) түбәндәге юллар белән гамәлгә ашырыла:

- жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган басма массакүләм мәгълүмат чараларында йә Жирлек территориясендә таратыла торган башка басма массакүләм мәгълүмат чараларында муниципаль хокукый актның тулы текстын бастырып чыгару;

- муниципаль хокукый актны «Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталы»нда (PRAVO.TATARSTAN.RU) урнаштыру (бастырып чыгару);

- Жирлек халкына хокукый акт текстын үзәкләштерелгән тәртиптә тарату (тарату);

- хокукый акт текстын жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендлар һәм аларның урнашу урыннары саны жирлек советы тарафыннан раслана һәм жирлектә яшәүчеләргә муниципаль хокукый акт тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) массакүләм мәгълүмат чарасы чыгу датасы йә тиешле актны бастырып чыгару (тарату) датасына яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиешле акт турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш.

11. Жирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгели торган кеше һәм граждән хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышы муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы норматив хокукый актларының бердәм банкына кергү өчен Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына жирлек башлыгының гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда юллана.

XI бүлек ЖИРЛЕКНЕҢ ЭКОНОМИК НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

Статья 63. ЖИРЛЕКНЕҢ ЭКОНОМИК НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

Жирлекнең икътисадый нигезен муниципаль милектәге Жирлек мөлкәте, Жирлек бюджеты акчалары, шулай ук Жирлекнең мөлкәти хокуклары тәшкил итә.

Статья 64. муниципаль мөлкәт

1. Жирлек милкендә түбәндәгеләр булырга мөмкин:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон белән билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәтне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) Жирлек жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, федераль законнарда һәм Россия Федерациясе субъектлары законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган тәртиптә аларга тапшырылган жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

3) муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органының норматив хокукый актлары нигезендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) мәсьәләләренә хәл итү өчен кирәкле мөлкәт, жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән бирелгән һәм алар жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә карата аерылгысыз.

Статья 65. Муниципаль мөлкәтне биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү Жирлекләр

1. Жирле үзидарә органнары Жирлек исемненән, әлегә Устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә исәпкә алып, үзләре хужа булалар, муниципаль мөлкәткә Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм жирле үзидарә органнарының ниминорматив хокукый актлары нигезендә кабул ителә торган жирлек тарафыннан мөстәкыйль рәвештә ия булалар һәм алар белән эш итәләр.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә башка килешүләр кылырга хокукы.

**Статья 66. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары
Жирлекләр**

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә Жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль мөлкәтне файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр Жирлек бюджетына керә.

Статья 67. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек әлеге Устав билгеләгән үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне төзәргә, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен кирәкле хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән муниципальара оешмалар төзүдә катнашырга хокукы.

2. Жирле үзидарә органнары Жирлек исеменән Жирлек муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияле жавап бирә һәм аларны үтәүне федераль законда билгеләнгән тәртиптә тәэмин итә.

**Статья 68. Жирле үзидарә органнарының муниципаль районындагы
предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре;**

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектәге предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, федераль законда, Татарстан Республикасы законында башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

ХII бүлек

Статья 69. Жирлек бюджеты

1. Жирлекнең үз бюджеты бар.

2. Жирлек бюджеты Жирлек Советы карары формасында эшләнә һәм раслана.

3. Жирлек бюджетында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юллана торган керемнәр, һәм жирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары тарафыннан тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбенән гамәлгә ашырыла торган керемнәр аерым-аерым карала.

4. Жирле үзидарә органнары Жирлек федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә федераль органик дәүләт хакимиятенә һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Жирлек бюджетының үтәлеше турында хисаплар тапшыра.

Статья 70. Жирлектә бюджет процессы

1. Жирлек жирлегенең бюджеты проекты төзү һәм карау, жирлекнең бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп торуну гамәлгә ашыру, жирлекнең бюджет үтәлеше турында хисапны төзү һәм раслау жирле үзидарә органнары тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән таләпләренә үтәгән килеш мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашырыла. Жирле бюджет проекты төзү һәм карау, жирле бюджетны раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирле бюджетның үтәлеше турында хисапны төзү һәм раслау тәртибе

Федерация, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән.

2. Жирлекнең бюджетын раслау турында Жирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре саны һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, аларны акчалата тотуга факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

3. Жирле салымнар турында хокукый актларга үзгәрешләр кертү хакында Жирлек Советының хокукый актлары, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган, чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган хокукый актлары чираттагы финанс елына һәм план чорына жирле бюджет турында карар проекты советына кертелгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

4. Жирлекнең бюджет проекты Жирлек Советының муниципаль хокукый акты нигезендә өч елга (чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.

5. Жирлекнең бюджет проекты Жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында социаль-икътисадый үсеш фаразы нигезендә төзелә.

6. Жирлекнең бюджет проекты Жирлек Башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә һәм срокларда, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә һәм аның таләпләрен үтәгән килеш

кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм планлы йегиордқа Жирлек бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:

- Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Федераль Собраниесенә Россия Федерациясе Президенты юлламасы нигезләмәләре;

- бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;
- Россия Федерациясе таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре;
- социаль-икътисадый үсеш фаразы;
- озак сроклы чорға бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразы проекты); муниципаль программаларда (муниципаль программалар проектларында, муниципаль программалар проектларында).

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турындагы карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларға түбәндәгеләр керә: бюджет керемнәренең гомуми өлеше, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет кытлыгы.

9. Жирлек бюджеты турындагы карар белән составын аның белән бергә кабул ителгән Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары, Советының муниципаль хокукый актлары нигезендә билгели торган күрсәткечләр раслана.

10. Жирлек бюджеты турындагы карар белән түбәндәгеләр билгеләнә:

- Жирлек бюджеты керемнәренең баш администраторлары исемлеге;
- Жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганақларының баш администраторлары исемлеге;
- чыгым төрләренең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемнәре) йә чыгым төрләренең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программаға карамаган юнәлешләре), чыгым төрләренең төркемнәре (төркемнәре һәм төркемнәре) һәм (яисә) эшчәнлекнең максатчан статьялары (муниципаль программалары һәм программаға карамаган юнәлешләре), бюджетлар чыгымнары классификациясенә чираттагы финанс елына һәм план чорына чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемнәре) буенча, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексында джет кодексында билгеләнгән очрақларда бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү

Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, Жирлек Советының муниципаль хокукый акты;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;
- гавами норматив йөкләмәләренә үтәүгә жибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

- чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- Жирлек бюджеты чыгымнарының шартлы расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләме план чорының беренче елына Жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменә кимендә 2,5 проценты күләмендә, план чорының икенче елында Жирлек бюджетының гомуми чыгымнар күләменә кимендә 5 проценты күләмендә;

- чираттагы финанс чарасына жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганақлары

ел

- елның 1 гыйнварына, чираттагы финанс елыннан һәм план чорының елдан-ел килүче, муниципаль эчке бурычның югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтеләп;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексында, Жирлек Советының муниципаль хокукый актларында билгеләнгән Жирлек бюджетының башка күрсәткечләре.

11. Жирлек Советының бюджет турындагы карар проекты белән бер үк вакытта Жирлек Советына Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә документлар һәм материаллар тапшырыла.

12. Жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән Жирлек бюджеты турындагы карар проектына карау һәм раслау тәртибе чираттагы финанс елының 1 гыйнварынан бюджет турындагы карар үз көченә керүне, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләренә һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

13. Жирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында яисә Жирлек бюджеты турындагы карарда башкасы каралмаган булса, финанс елның 31 декабренә кадәр гамәлдә була.

Жирлек бюджеты турындагы карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

14. Жирле үзидарә органнары Жирлекләр Жирлек бюджетының балансылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит, күләм һәм структур-муниципаль бурыч күләме, Жирлек жирлегенә бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча Татарстан

Республикасы нигезендә билгеләнгән федераль законнар үтәлешен тәмин итә.

15. Жирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясенең бюджет законнары, салымнар һәм жыемнар турындагы законнар һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә төзелә.

16. Жирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.

Федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, дәүләт хакимиятенең федераль органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга жирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру рөхсәт ителми.

17. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Статья 71. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алулар бирле бюджет акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

Статья 72. Гражданның үзара салым акчалары

1. Гражданның үзара салым акчасы астында гражданның жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен башкарыла торган бер тапкыр бирелә торган түләүләргә аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләүләр күләме, исемлектә яшәүчеләргә гомуми санының 30 процентыннан артыграк булырга мөмкин булмаган һәм түләүләр күләме киметелгә мөмкин булган аерым категорияләрдән тыш, күчәргечләргә барлык халкы өчен бертигез күләмдә билгеләнә.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында күрсәтелгән гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләргә кергү һәм куллану мәсьәләләргә жирле референдумда хәл ителә.

3. Гражданның бер тапкыр түләнгән торган түләүләргә жыйнагы турында жирле референдум карары басылып чыкканнан соң башкарма комитет:

- гражданның үзара салым акчаларын туплау өчен Жирлек (муниципаль район) территориясендә урнашкан Россия Банку учреждениесендә махсус счет ача;

- Референдум карарында каралган эшләргә башкаруны оештыра һәм жирлектә яшәүчеләр алдында әлеге карарда каралган тәртиптә аларның үтәлеше турында хисап тотат.

4. Гражданның үзара салымы акчалары халыкның бюджеттагы үз керемнәренә керә.

Статья 73. Авыл жирлегә муниципаль алынмалары (муниципаль бурыч)

1. Жирлек бюджеты кытлыгын финанслау һәм озакка сузылган йөкләмәләргә каплау максатларында муниципаль эчке алынмаларны гамәлгә ашырырга хокуклы.

2. Жирлек исемнән муниципаль алынмаларны гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә Жирлекнең башкарма комитетына туры килә.

3. Агымдагы финанс елы башына Жирлек бюджеты кытлыгын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак каралган чаралар күләме күләмнән артыграк күләмдә касса өзеклекләргә каплауга агымдагы финанс елында жирлек бюджетының калган средстволарын тигезләргә тиеш.

Статья 74. Бюджет хисабы. Жирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисап

1. Жирлек еллык отчет булып тора.

2. Жирлекнең бюджет хисапчылыгы Башкарма комитет тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыйнама бюджет хисабы нигезендә төзелә.

3. Жирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисап Жирлек Советы карары белән раслангырга тиеш.

4. Жирлек советында бюджет үтәлеше турында еллык хисап аныкланырга тиеш, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисапчылыгын тышкы тикшерүгә үз эченә ала һәм Жирлек бюджетының үтәлеше турында хисапчы хисап бәяләмәсен әзерләү.

Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапны тышкы тикшерү Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәгән килеш, әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә Жирләүнең Ревизион комиссиясе тарафыннан гамәлгә ашырыла.

5. Жирлекнең башкарма комитеты Жирлек жирлегенә аңа бәяләмәне әзерләү өчен ағымдагы финанс елның 1 апреленнән дә соңга калмыйча аның бюджетының үтөлеше турында хисап тапшыра. Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләү Бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисабының еллык бюджет тикшерүе күрсәткечләре нигезендә 1 айдан артмаган срокта уздырыла.

6. Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапка бәяләмә Жирлек Башкарма комитетына бер үк вакытта юллама белән жирлекнең Ревизион комиссиясе тарафыннан тапшырыла.

7. Ел саен, ағымдагы финанс елның 1 маеннан да соңга калмыйча, Жирлек Башкарма комитеты Жирлек Советының хисап финанс елы өчен жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисабын, хисап финанс елы өчен жирлек бюджетының үтөлеше турында бүтән бюджет хисабы проектын кушымта белән Советка тапшыра.

8. Бюджет үтөлеше турында еллык хисапны карау нәтижеләре буенча Жирлек Советы Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында карар кабул итә.

Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисап Советы тарафыннан кире кагылган очракта, ул күрсәткечләргә дәрәжә түгел яисә тулы чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кайта.

9. Жирлек бюджетының үтөлеше турындагы карар белән Жирлек жирлегенә хисап финанс елы өчен жирлек ибюджетының үтөлеше турында хисап раслана, аның керемнәренә, чыгымнарының һәм бюджет кытлыгының гомуми суммасын күрсәтеп.

Хисап финанс елы өчен жирлек бюджетының үтөлеше турында Жирлек Советы карарына аерым кушымталар белән түбәндәге күрсәткечләр раслана:

бюджетлар керемнәре классификациясе кодлары буенча Жирлек керемнәре;

бюджет керемнәре төрләре, керемнәренә ярдәмче төрләре кодлары, дәүләт идарәсе секторының бюджет керемнәренә карый торган операцияләрен классификацияләү буенча Жирлек керемнәре;

бюджет чыгымнарының ведомство структурасы буенча Жирлек бюджеты чыгымнары;

бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча Жирлек чыгымнары;

бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча жирлек;

бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакалары Бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакалары төркемнәренә, төркемчәләренә, статьяларының, төрләренә кодлары буенча;

бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакаларына карый торган дәүләт идарәсе секторының операцияләрен классификацияләү.

Статья 75. Жирлекнең жирле бюджетын үтәү

1. Жирлекнең жирле бюджетын үтәү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек бюджеты кассаның бердәмлеге һәм чыгымнарының бирелгәнлеге нигезендә башкарыла.

3. Жирлек бюджеты үтәшенә касса хезмәте күрсәтү, жирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

4. Жирлек бюджетын үтәү Жирлек жирлек халкының жыелма бюджет язмасы һәм жирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

Статья 76. Муниципаль финанс контроле.

Жирлек Советы финанс контроленә түбәндәге рәвешләрен гамәлгә ашыра: бюджет турындагы карарлар проектлары турында фикер алышу һәм раслау барышында башлангыч контроль; ағымдагы контроль - Жирлек Советы утырышларында бюджет үтәшенә аерым мәсьәләләрен карау барышында; аннары бюджетның үтөлеше турындагы хисапны карау һәм раслау барышында контроль.

ХІІІ БҮЛЕК. ЗАКОНЛЫЛЫК ҺӘМ ХОКУКЛЫЛЫК

Статья 77. Жирлекнең законлылык һәм хокук тәртибе мәсьәләләрендә катнашуы.

Жирлек жинаятьчелеккә каршы көрәш, хокук бозуларны профилактикалау мәсьәләләре буенча Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы бердәм сәясәтен эшләүдә һәм гамәлгә ашыруда катнаша, гражданның хокук тәртибен саклау мәсьәләләре буенча чаралар эшли һәм гамәлгә ашыра.

XIV БҮЛЕК. Йомгаклау нигезләмәләре

Статья 78. Жирлек Уставы проекты эзерләү, үзгәрешләр кертү тәртибе һәм әлеге Уставка өстәмәләр

1. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты Жирлек советы башлы халкы советына, Жирлек советы депутатларына, район Прокуроры, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелгә мөмкин.

2. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты эзерләү өчен Жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелгә мөмкин. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты, аларны карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, Жирлек Советы тарафыннан күрсәтелгән Устав проекты буенча тәкъдимнәре исәпкә алу тәртибенә, Жирлек Советының күрсәтелгән карары проекты буенча тәкъдимнәре исәпкә алу тәртибенә, шулай ук гражданның фикер алышуда катнашу тәртибенә бер үк вакытта бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелгә) тиеш. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәре исәпкә алу тәртибенә, шулай ук күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль берәмлек уставын Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға туры китерү максатларында кертелгән очракта, гражданның анда фикер алышуда катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары нигезендә аларны карау алдыннан жирлек Советы утырышында халык алдында тыңлаулар уздырыла.

Статья 79. Жирлек Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртибе

1. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты карау Жирлек Советы Регламенты нигезендә ике укудан да ким булмаска тиеш.

2. Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң, күрсәтелгән проект төзәтмәләр кертү өчен жирлек Советы депутатларына, әлеге Уставның 71 статьясындагы 1 пункттында күрсәтелгән хокук ижат инициативасы хокукының башка субъектларына жибәрелә.

3. Жирлек уставы, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары күпчелек тарафыннан Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән ике өлешкә кабул ителә. Муниципаль сайлауларда сайланган жирлек башлыгы жирлек Советының хәлиткеч тавыш хокукына ия составына кергән очракта, башлык тавышы

Жирлекләр Жирлек Советы депутаты тавышы буларак уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек уставын, муниципаль хокукый акты кабул иткәндә исәпкә алына. .

Статья 80. Жирлек Уставының үз көченә керү тәртібе, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карарлар

1. Жирлек уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары аларны кабул иткәннән соң, Жирлек башлыгы тарафыннан кануннарда билгеләнгән тәртіптә дәүләт теркәве өчен муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органына жиберелә.

2. Жирлек уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары дәүләт теркәве узганнан соң рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкергәннән) соң үз көченә керә. Жирлек башлыгы жирлекнең теркәлгән уставын, муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органыннан кәргән көннән алып жиде көн эчендә жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) тиеш.

3. Муниципаль берәмлек уставына жирле үзидарә органнарының структурасын, жирле дәүләт амуидарә органнарының вәкаләтләрен үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр (жирле үзидарәнен сайланулы вазыйфаи затларының вәкаләтләре, вәкаләтләре һәм тәртібе керми) күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр уставын кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән Еллык Советы вәкаләтләре тәмамланганнан соң үз көченә керә.